

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ГЕЛЬ АНДРІЙ ПАВЛОВИЧ

УДК 343. 98

**КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ
ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИ ЗАСУДЖЕНОГО ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2002

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі криміналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: - доктор юридичних наук, професор

Клименко Ніна Іванівна,
професор кафедри криміналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Офіційні опоненти: - доктор юридичних наук, професор

Бахін Володимир Петрович,
професор кафедри кримінального права, кримінального
процесу і криміналістики Академії державної податкової
служби України (м. Ірпінь).

- кандидат юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Смітєнко Зінаїда Дмитрівна,
зав. кафедрою цивільних і кримінально-правових
дисциплін Української академії зовнішньої торгівлі (м. Київ).

Провідна установа: **Національна Академія внутрішніх справ України,
кафедра криміналістики, м. Київ**

Захист відбудеться 10 червня 2002 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.05 в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 253).

З дисертацією можна знайомитися в бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58).

Автореферат розісланий 7 травня 2002 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат юридичних наук, доцент
В.П. Шибіко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Побудова в незалежній і суверенній Україні демократичної і правової держави відбувається у складній ситуації, яка обумовлена наявністю і впливом цілої низки різноманітних об'єктивних і суб'єктивних чинників, в тому числі й зростанням злочинності у всіх її проявах, що викликає посилення соціальної напруги в суспільстві. В такій складній ситуації на сучасному етапі розбудови нашої держави важливого значення набуває вдосконалення роботи правоохоронних органів, подальше підвищення ефективності і результативності їх роботи на всіх напрямках діяльності, і передусім, у сфері розслідування злочинів. Успішність вирішення правоохоронними органами України завдань повного, всебічного і об'єктивного розслідування злочинів суттєво залежить від рівня розвитку науки криміналістики, яка перебуває на передньому краї боротьби зі злочинністю. Це обумовлено тим, що саме криміналістика озброює працівників

органів дізнання, слідчих, експертів-криміналістів та суддів науково обгрунтованими та перевіреними практикою засобами, прийомами та методами розкриття, розслідування та попередження злочинів.

В процесі розкриття, розслідування та судового розгляду будь-якого злочину, в центрі уваги завжди опиняється людина. Це може бути особа, що підозрюється у вчиненні злочину, обвинувачений, підсудний, засуджений, потерпілий та інші суб'єкти кримінального процесу. Проблема вивчення особи підозрюваного, обвинуваченого, підсудного і засудженого завжди була предметом уваги кримінального права, кримінального процесу, кримінально-виконавчого права, теорії оперативно-розшукової діяльності, кримінології та інших юридичних наук. Не залишає без уваги цю проблему і криміналістика.

Ще на початку 70-х років минулого століття М.Т. Ведерніков, досліджуючи проблеми вивчення особи суб'єкта злочину, підкреслював, що в залежності від завдань, які вирішуються в процесі вивчення особи злочинця, необхідно розрізняти кримінально-правовий, кримінально-процесуальний, виправно-трудоий, кримінологічний та криміналістичний аспекти цієї проблеми.

Сутність криміналістичного аспекту дослідження (вивчення) особи більшістю вчених визначається як отримання про неї криміналістично значущої інформації, що включає в себе відомості про притаманні їй анатомічні, біологічні, психологічні та соціальні властивості, які є необхідними для ідентифікації особи, вирішення тактичних завдань та встановлення фактичної картини події злочину в процесі його розкриття та розслідування.

Дійсно, як ні в якій іншій сфері пізнання, в криміналістиці (теоретичній і практичній) людина, в межах необхідності, може досліджуватися у всій різноманітності проявів її властивостей: фізичних і психічних, генетично обумовлених та сформованих в процесі життя, природних і соціальних.

Відомо, що всі властивості людини співіснують у нерозривній єдності, а їх сполучення в конкретному індивіді утворює ще одну важливу якість – індивідуальність. Різноманітність ситуацій, що виникають при здійсненні злочинної діяльності і в ході розслідування злочинів, створює передумови до того, що в процесі вивчення особи злочинця і жертви злочину, в ролі криміналістично значущих можуть опинитися будь-які властивості людини: від анатомічних і біологічних (ознаки зовнішності, папілярні узорі, група крові і т. ін.) до психологічних і соціальних (особливості перебігу психічних процесів, світогляд, професія і т. ін.)¹.

В різний час окремі аспекти вивчення особи підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого та свідка, а також проблеми щодо визначення основних напрямків, обсягу та меж такого вивчення і використання отриманої інформації про властивості особи в процесі розкриття і розслідування злочинів, в тій чи іншій мірі, розглядалися в наукових працях Ю.І.Азарова, В.П. Бахіна, П.Д.Біленчука, В.Л.Васильєва, М.Т. Ведернікова, Ф.В. Глазиріна, В.Г. Гончаренка, П.С. Дагеля, Ю.П.Дубягіна, В.А. Жбанкова, С.П. Зеленковського, Н.І.Клименко, В.О.Коновалової, М.Г. Коршика, М.В. Костицького, А.С. Кривошеєва, В.С.Кузьмічова, Г.К. Курашвілі, В.П. Лаврова, І.О. Матусевича, М.М. Міхеєнко, М.В.Салтевського, М.Я. Сегая, З.Д. Смітєнко, В.К. Стринжи, С.С. Степичева, П.П.Цветкова та інших вчених.

В сучасних умовах реформування кримінально-виконавчої системи України, її гуманізації і приведення у відповідність до вимог міжнародних стандартів та правил, особливої актуальності набуває завдання підвищення ефективності боротьби зі злочинністю в установах цієї системи. Виявлення та розкриття злочинів, вчинених в установах виконання покарань, проведення дізнання у справах про ці злочини та здійснення оперативно-розшукової діяльності належать до одного з головних напрямків діяльності Державного департаменту України з питань виконання покарань, і, відповідно, потребують якісного теоретичного та методичного забезпечення з боку науки криміналістики, в тому числі й у напрямку криміналістичного дослідження (вивчення) особи засудженого до позбавлення волі.

¹ Лушечкина М.А. Криминалистическое изучение личности //Криминалистика: Учебник/ Отв. ред. проф. Н.П. Яблоков. - 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2001. – С.138.

Важливість криміналістичного аспекту вивчення особи засудженого до позбавлення волі обумовлюється тим фактом, що інформація про особу засудженого до позбавлення волі є невід'ємним елементом криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняються засудженими в місцях позбавлення волі, яка в свою чергу, є підґрунтям, типовою моделлю для розробки та побудови методики розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі. Необхідно також враховувати, що в процесі розслідування злочинів, вчинених у ВТУ, засуджений може бути не тільки підозрюваним чи обвинуваченим, а й потерпілим або свідком у розслідуваній справі.

Окремі питання, присвячені проблемі вивчення особи засудженого до позбавлення волі, висвітлювалися у цілому ряді наукових праць на протязі 70–90-х років ХХ століття. Проте, майже у всіх цих працях автори розглядали проблему вивчення особи засудженого до позбавлення волі тільки в одному аспекті – психолого-педагогічному або пенітенціарному, який передбачає дослідження властивостей та ознак особи засудженого до позбавлення волі з метою використання інформації про них для здійснення ефективного виховного впливу і досягнення ресоціалізації засудженого. Проблема ж дослідження особи засудженого до позбавлення волі в криміналістичному аспекті – з метою використання отриманої інформації в процесі розкриття і розслідування злочинів – окремо не досліджувалась. Тому, на сьогодні відсутнє монографічне дослідження про криміналістичне значення властивостей і ознак особи засудженого до позбавлення волі, джерела криміналістично значущої інформації про них та основні напрямки її використання для вирішення завдань розкриття та розслідування злочинів, вчинених засудженими під час відбування покарання.

Необхідно зазначити, що на ступені дослідження та розробки цієї проблеми не міг негативно не позначитися той факт, що на протязі тривалого часу (ще з часів існування СРСР і майже до середини 90-х років минулого століття) практично вся інформація, що стосувалася проблем процесу відбування покарання засудженими в місцях позбавлення волі, вивчення особи засудженого до позбавлення волі, розкриття і розслідування злочинів, вчинених в місцях позбавлення волі, була закритою та недоступною для широких верств суспільства.

Зазначені вище обставини і обумовили обрання теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження відповідає вимогам “Комплексної програми профілактики злочинності на 2001–2005 роки” (затверджена Указом Президента України № 1376/2000 від 25 грудня 2000 року), метою якої є забезпечення активної протидії злочинності та досягнення уповільнення темпів її зростання на основі чіткого визначення пріоритетів, поступового нарощення зусиль держави і громадськості, вдосконалення законодавства, організації, засобів і методів запобігання і розкриття злочинів; плану наукових досліджень кафедри криміналістики юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є вивчення особи засудженого до позбавлення волі в криміналістичному аспекті, виявлення її властивостей та ознак, що мають істотне значення для розкриття і розслідування злочинів, вчинених засудженими під час відбування покарання та вдосконалення діяльності органів розслідування.

Для досягнення цієї мети, дисертантом у певній логічній послідовності були вирішені наступні завдання:

- проаналізована питома вага позбавлення волі серед інших видів покарань в санкціях норм Особливої частини КК України в редакції від 5.04. 2001 р. та визначено її співвідношення з питоною вагою цього виду покарання в санкціях норм Особливої частини КК України 1960 р.;
- показані сутність, завдання і значення криміналістичного аспекту дослідження (вивчення) особи засудженого до позбавлення волі та його відмінність від інших аспектів – кримінально-правового, кримінально-процесуального, кримінологічного та пенітенціарного;
- розкриті філософська та правова суть і зміст поняття “особа засудженого до позбавлення волі”;
- розглянутий порядок і момент набуття підсудним процесуального статусу засудженого та стан законодавчого регулювання обсягу його основних процесуальних прав за чинним кримінально-процесуальним законодавством України;

- розкритий механізм утворення джерел криміналістично значущої інформації про властивості та ознаки особи засудженого до позбавлення волі, наведена їх класифікація;
- показано на підставі аналізу структури злочинності в місцях позбавлення волі та її динаміки, які саме властивості і ознаки особи засудженого до позбавлення волі мають істотне значення для використання інформації про них в процесі розкриття і розслідування злочинів, вчинених в місцях позбавлення волі;
- досліджено криміналістичне значення “кримінального” татуювання, “кримінального” жаргону та мови жестів злочинців;
- проаналізовані основні напрямки, форми та особливості використання інформації про властивості психологічного складу особистості засуджених в процесі розслідування злочинів, вчинених в місцях позбавлення волі.

Об’єктом наукового дослідження є особа засудженого до позбавлення волі, її властивості та ознаки.

Предметом наукового дослідження є закономірності використання інформації про властивості та ознаки особи засудженого до позбавлення волі в процесі розкриття та розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях відбування покарання.

Методологічну основу дисертації складає діалектика дослідження особи засудженого до позбавлення волі у криміналістичному аспекті. При виконанні дисертаційного дослідження були застосовані історико-правовий, порівняльний, формально-логічний, системно-структурний, статистичний та соціологічний методи, і зокрема при: аналізі вітчизняного кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого законодавства, тлумаченні змісту окремих правових норм і їх порівнянні з нормами зарубіжного законодавства; класифікації джерел інформації про властивості особи засудженого до позбавлення волі; узагальненні і аналізі злочинів, вчинених засудженими у виправно-трудових колоніях України; проведенні опитування працівників кримінально-виконавчої системи та слідчих органів внутрішніх справ України.

Правовою основою дослідження є: Конституція України, кримінальний, кримінально-процесуальний і виправно-трудовий кодекси України, закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, а також відомчі нормативні акти Генеральної прокуратури, МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань та інших відомств, що регулюють діяльність правоохоронних органів з розслідування злочинів; ведення криміналістичних, довідкових та інших видів обліків; порядок виконання і відбування кримінального покарання засудженими у виді позбавлення волі (позбавлення волі на певний строк і довічне позбавлення волі).

Емпіричну базу дослідження складають статистичні звіти МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань за 1996-2000 роки про стан злочинності у виправно-трудових установах України, її якісну та кількісну характеристику; матеріали 75 архівних кримінальних справ про злочини, вчинені засудженими до позбавлення волі під час відбування покарання, що були розглянуті судами Вінницької області; результати соціологічних досліджень з питань теми дисертації, проведених дисертантом шляхом анкетування 186 респондентів – працівників установ виконання покарань і слідчих. Використано також особистий практичний досвід автора, набутий як під час більш ніж п’ятнадцятирічної роботи в органах внутрішніх справ (в тому числі і у виправно-трудовій установі, підрозділах штатного дізнання та слідства), так і під час перебування на викладацькій роботі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає насамперед в тому, що дисертація є одним з перших за часи незалежності в Україні монографічних досліджень, в якому розглянуті криміналістичне значення інформації про властивості, ознаки та якості особи засудженого до позбавлення волі, джерела такої інформації та основні напрямки її використання при розслідуванні злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі. Проведене дослідження дозволило сформулювати положення і рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни, мають значення для науки та правоохоронної практики. До найбільш суттєвих із них слід віднести такі:

- аналіз санкцій норм Особливої частини чинного КК України дає підстави вважати, що покарання у виді позбавлення волі було і продовжує залишатися одним з найбільш поширених видів кримінального покарання в Україні, а його питома вага як єдиного безальтернативного виду покарання складає 46,2 %;
 - дослідження (вивчення) особи засудженого до позбавлення волі є необхідною передумовою забезпечення ефективної боротьби зі злочинністю в установах виконання покарань і може розглядатися в різних аспектах: в криміналістичному, пенітенціарному, кримінально-правовому, кримінологічному та процесуальному;
 - сутність криміналістичного аспекту дослідження особи засудженого до позбавлення волі полягає у отриманні інформації про властивості, якості та ознаки особи засудженого до позбавлення волі, які мають значення для розкриття злочинів, вирішення ідентифікаційних, діагностичних, оперативно-розшукових і тактичних завдань розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі, і їх профілактики;
 - аналіз норм чинного кримінально-процесуального законодавства та різних точок зору вчених дає підстави для висновку, що підсудний набуває процесуального статусу засудженого саме з моменту проголошення обвинувального вироку;
 - в межах існуючої класифікації джерел криміналістично значущої інформації про особу засудженого на види (люди; речі; системи люди-речі), доцільно виділяти в залежності від підстав утворення (певного етапу діяльності засудженого) наступні їх підвиди: а) джерела інформації, утворення яких пов'язано з діяльністю засудженого до вчинення злочину (що був підставою для засудження); б) джерела, утворення яких пов'язано з вчиненням злочину, його розслідуванням і засудженням до покарання у виді позбавлення волі; в) джерела, утворення яких обумовлено відбуванням покарання засудженим в установі кримінально-виконавчої системи; г) джерела, утворення яких пов'язано із вчиненням засудженим злочину в місцях позбавлення волі;
 - пропонується запровадження єдиного документа, який би передбачав послідовну фіксацію в ньому відомостей про особу, яка вчинила злочин, отриманих як на стадіях досудового розслідування та судового розгляду, так і на стадії виконання покарання у виді позбавлення волі, а також створення при службі спеціального обліку Державного департаменту України з питань виконання покарань автоматизованого банку даних про осіб, що були засуджені і відбували покарання в місцях позбавлення волі;
 - для вирішення ідентифікаційних завдань в процесі розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі пріоритетне значення має інформація про ознаки зовнішності засуджених;
 - ефективна реалізація тактичних завдань розслідування можлива тільки за умов вивчення та врахування слідчим психологічних особливостей, характерних для більшості засуджених, що перебувають в місцях позбавлення волі; фактори, що впливають на формування їх психологічних особливостей, доцільно класифікувати на об'єктивні та суб'єктивні;
 - обґрунтовано доцільність внесення змін і доповнень до чинного кримінального, кримінально-процесуального та виправно-трудового законодавства України.
- Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.** Висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, можуть бути використані для подальшого вдосконалення теоретичних положень криміналістичної техніки і криміналістичної методики розслідування злочинів, вчинених засудженими у виправно-трудових установах.
- Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що пропозиції і рекомендації, зазначені в дисертації, доцільно використати:
- в процесі розкриття та розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі;
 - для покращання організації оперативно-службової діяльності Державного департаменту України з питань виконання покарань при вирішенні завдань вивчення особи засудженого, вдосконалення існуючої системи обліків та профілактики злочинності;
 - в процесі розслідування злочинів, вчинених особами, що раніше відбували покарання у виді позбавлення волі;

- у правотворчій діяльності – при підготовці нового та вдосконаленні чинного кримінального, кримінально-процесуального та виправно-трудового законодавства;

- у навчальному процесі – при викладанні курсу криміналістики та її спецкурсів.

Окремі положення та висновки, сформульовані у дисертації, знайшли відображення у складових частинах підручника з криміналістики (Криміналістика: підручник /За ред. П.Д.Біленчука. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Атіка, 2001. – С. 236-258).

Розробки, підготовлені за матеріалами дисертаційного дослідження, впроваджені та використовуються в навчальному процесі кафедрою кримінально-правових дисциплін Інституту права Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Київ). Низка пропозицій щодо вдосконалення документальних джерел інформації про особу засудженого до позбавлення волі, а також існуючої системи обліку засуджених направлена до Державного департаменту України з питань виконання покарань.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, що самостійно виконане автором. Особистим внеском здобувача є конкретні результати, викладені в дисертації, які він отримав на підставі дослідження теоретичного та емпіричного матеріалу, а також чинного законодавства.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення дисертації доповідались і обговорювались на засіданні кафедри криміналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, міжнародній науково-практичній конференції “Теорія і практика криміналістичного забезпечення розкриття і розслідування злочинів у сучасних умовах” (22-23.03. 2001 р., Київ, факультет підготовки слідчих та криміналістів Національної академії внутрішніх справ України), міжвузівському науково-практичному семінарі “Теоретико-правові засади реформи пенітенціарної системи України” (30.03. 2001р., Київ, Міжрегіональна академія управління персоналом), другій міжнародній науково-практичній конференції “Право і суспільство: актуальні проблеми взаємодії” (23-25.05. 2001р., Вінниця, Вінницька філія Міжрегіональної академії управління персоналом), міжнародному науково-практичному семінарі “Автоматизація дактилоскопічних обліків органів внутрішніх справ України: проблеми та шляхи вдосконалення (28-29. 11. 2001р., Київ, ДНДЕКЦ МВС України).

Публікації. Автором за темою дисертації опубліковано вісім статей у фахових виданнях (з них п’ять – одноособові), в тому числі: одна – у науковому журналі “Право України”, п’ять – у збірниках наукових праць “Держава і право” інституту держави і права ім. Корецького НАН України, дві – у збірниках наукових праць “Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка (Юридичні науки)”.

Структура дисертації визначається метою і завданнями дослідження та складається із вступу, двох розділів, що об’єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 244 сторінки, в тому числі список використаних джерел (344 найменування) на 27 сторінках, додатки на 41 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовується вибір та актуальність теми дослідження, формулюються його мета, завдання, об’єкт та предмет дослідження, визначається методологічна і емпірична база даної наукової роботи, її наукова новизна, теоретична і практична значущість отриманих результатів, наведено дані про їх апробацію та публікації автора за темою дослідження.

Перший розділ “Наукові та методичні засади криміналістичного дослідження особи засудженого до позбавлення волі” складається з трьох підрозділів.

У першому підрозділі **“Завдання та значення дослідження особи засудженого до позбавлення волі”** розглядаються аспекти дослідження особи засудженого до позбавлення волі, їх сутність та значення.

Аналіз санкцій статей Особливої частини КК України 1960 і 2001 р.р. та судової практики їх застосування свідчить, що покарання у виді позбавлення волі (позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі) було і продовжує залишатися одним із найбільш поширених видів кримінального покарання в Україні, що відповідно, не може не позначитися на загальній кількості

засуджених, що відбувають покарання у місцях позбавлення волі. За даними Харківської правозахисної групи, показник кількості ув'язнених на 100 тис. населення за 1999 рік в Україні складав 410, і був найбільшим серед розвинутих країн Європи та більшості країн СНД (за виключенням Російської Федерації). Тому не випадково міжнародною спільнотою приділяється пильна увага проблемі реформування пенітенціарної системи України. Незважаючи на скрутне економічне становище країни, реформування пенітенціарної системи України, розпочате на початку 90-х років минулого століття, триває, і цей факт, як і досягнуті успіхи у виконанні Україною своїх міжнародних зобов'язань в зазначеній галузі, були позитивно оцінені експертами Ради Європи.

В ході реформування пенітенціарної системи України найбільш актуальними залишаються проблеми забезпечення ефективної боротьби зі злочинністю в установах цієї системи, поглибленого наукового вивчення особи засудженого, оточуючого її середовища та мотивації злочинної поведінки.

Дослідження особи засудженого до позбавлення волі (ув'язненого) були започатковані ще у кінці XIX століття такими видатними вченими як Ч. Ломброзо та Г.Тард. Проблеми дослідження засудженого до позбавлення волі в 20–30-х роках XX століття були присвячені науковій праці М.М.Гернета, Є.М. Якімова, Я.М. Когана, М.В. Соловйової, Є.А. Ширвіндта, Б.С.Утевського та інших. На протязі 30–60-х років це питання у науковій літературі практично не розглядалося. В період 70–90-х років XX століття проблема вивчення особи засудженого до позбавлення волі знову почала висвітлюватися у наукових працях З.А.Астемірова, Ю.М. Антоняна, О.В. Беци, В.Л.Васильєва, О.Д. Глоточкіна, В.Г. Деєва, М.І.Снікеєва, А.Г. Ковальова, В.І. Кривуші, В.Ф.Пирожкова, Г.О. Радова, І.Б. Роднянської, В.М. Синьова, Г.С. Саркісова, Г.Ф. Хохрякова та інших. Проте, більшість з авторів перелічених наукових праць розглядали проблему вивчення особи засудженого до позбавлення волі в одному аспекті – пенітенціарному (або психолого-педагогічному), який передбачає дослідження властивостей та ознак особи засудженого до позбавлення волі з метою здійснення ефективного виховного впливу для досягнення його ресоціалізації.

Автор вважає, що було б неправильно обмежувати проблему вивчення особи засудженого до позбавлення волі тільки одним аспектом – пенітенціарним, так як це призводить до необгрунтованого ігнорування інших аспектів. Вивчення особи засудженого до позбавлення волі є необхідною передумовою вирішення цілого комплексу завдань і повинно розглядатися в різних аспектах: в пенітенціарному, кримінально-правовому, кримінологічному, процесуальному та криміналістичному.

Пенітенціарний аспект вивчення особи засудженого до позбавлення волі полягає в тому, що пізнання властивостей та якостей особи засудженого є необхідною умовою, яка дозволяє здійснити індивідуальний особистісний підхід при застосуванні до засуджених заходів виховного впливу в процесі їх ресоціалізації.

Кримінально-правовий аспект дослідження особи засудженого до позбавлення волі передбачає вирішення наступних основних завдань: визначення спроможності засудженого бути суб'єктом злочину, вчиненого в установі виконання покарання, та його правильної кваліфікації; врахування індивідуальних властивостей та ознак засудженого при призначенні покарання за вчинений злочин.

Сутністю кримінологічного аспекту дослідження особи засудженого є своєчасне виявлення психофізіологічних та психологічних особливостей засуджених до позбавлення волі, а також їх психічних станів, які можуть сприяти вчиненню ними злочинів і правопорушень в установах кримінально-виконавчої системи, та здійснення цілеспрямованого впливу з метою їх подолання та нейтралізації для забезпечення правомірної поведінки засудженого.

Процесуальний аспект вивчення особи засудженого до позбавлення волі можна визначити як встановлення такої сукупності даних, що характеризують особу засудженого і є підставою прийняття законних та обгрунтованих процесуальних рішень в процесі розслідування злочинів, вчинених засудженими в установах пенітенціарної системи, а також вирішення процесуальних питань в стадії виконання вироку.

Сутність криміналістичного аспекту дослідження особи засудженого до позбавлення волі полягає у отриманні інформації про властивості та ознаки особи засудженого до позбавлення волі, які мають істотне значення для розкриття злочинів, вирішення ідентифікаційних, діагностичних, а також оперативно-розшукових і тактичних завдань розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі, і їх профілактики.

У другому підрозділі **“Поняття та загальна характеристика особи засудженого до позбавлення волі”** аналізуються зміст поняття **“особа засудженого до позбавлення волі”**, співвідношення понять **“особа”** і **“особистість”**, законодавче визначення у КПК України моменту набуття підсудним процесуального статусу засудженого та обсяг процесуальних прав засудженого.

Автор приходить до висновку, що під поняттям **“особа засудженого до позбавлення волі”** необхідно розуміти людину, що вчинила злочин, засуджена і відбуває покарання у вигляді позбавлення волі та характеризується неповторною сукупністю фізичних, соціальних, психічних та інших властивостей, ознак і якостей. У найбільш широкому аспекті ознаки і властивості особи засудженого до позбавлення волі, досліджуються саме криміналістикою, що обумовлюється її метою і завданнями розкриття та розслідування злочинів, встановлення та розшуку злочинців. Серед розмаїття ознак і властивостей особи засудженого можна виділити окремі, які, як свідчить практика, специфічно притаманні особі, що відбувала покарання у місцях позбавлення волі. Автор вважає, що до таких ознак і властивостей, як правило, належать **“кримінальне татуювання”**, особливості мови (жаргон та мова жестів злочинців), поширеність серед засуджених до позбавлення волі психічних аномалій, що не виключають осудності.

У третьому підрозділі **“Джерела інформації про особу засудженого до позбавлення волі та їх класифікація”** розглядається механізм утворення джерел інформації про властивості особи засудженого до позбавлення волі, аналізуються поняття **“криміналістично значуща інформація”** і **“джерело інформації про особу засудженого”**, надається характеристика цих джерел, пропонується їх класифікація та рекомендації з вдосконалення існуючої системи джерел документальної інформації про особу засудженого..

Процес розслідування злочинів, вчинених засудженими під час відбування покарання в установах кримінально-виконавчої системи, як і процес розслідування будь-яких злочинів взагалі, являє собою різновид пізнавальної діяльності слідчого, сутність якої полягає у виявленні джерел матеріальної та ідеальної інформації про подію вчиненого злочину, а також дослідженні, оцінці та використанні одержаної інформації. Закономірності виникнення інформації про подію злочину та особу, яка його вчинила, обумовлені закономірностями процесу відображення в цілому. Відображуваними об'єктами події злочину є елементи злочину, в тому числі і суб'єкт злочину. Суб'єкт злочину, як індивідуум, відображується через свої властивості (як прояв особистості) та через дії, а дії (бездіяльність) відображуються через засоби та способи їх здійснення. Таким чином, властивості особи, засоби і способи дій виступають як засіб відображення, тобто як форма зв'язку між відображуваним та відображуючим об'єктами.

В криміналістиці широко використовуються такі терміни, як “доказова інформація”, “орієнтовна”, “процесуальна”, “криміналістична”, “слідча”, “експертна”, “оперативно-розшукова інформація”. Криміналістика оперує також терміном “криміналістично значуща інформація”, під яким розуміються відомості, дані, що мають відношення до розкриття та розслідування злочинів. Криміналістично значущою інформацією може бути інформація будь-якої природи. Автор стверджує, що більш доцільним є застосування в криміналістиці саме терміну “криміналістично значуща інформація”, а не “криміналістична інформація” взагалі, так як перший термін більш чітко та ясно визначає мету отримання та використання інформації – для розкриття та розслідування злочинів.

Інформація не може існувати без джерела. Утворення джерел інформації про властивості, ознаки та якості особи обумовлено процесом їх відображення у навколишньому середовищі в процесі життєдіяльності особи. В залежності від форми відображення (форми

інформаційного сигналу) та способу зберігання інформації, розрізняють джерела ідеальної та матеріальної (матеріально-фіксованої) інформації про особу.

Джерела інформації про особу засудженого до позбавлення волі – це матеріальні об'єкти (живої та неживої природи), які є носіями інформації (відомостей) про властивості особи засудженого до позбавлення волі і зберігають її в уявному (образному) або матеріально-фіксованому вигляді.

Завдання пошуку та ефективного використання слідчим джерел інформації про особу засудженого до позбавлення волі обумовлюють необхідність чіткої та обґрунтованої класифікації таких джерел.

Розподіл джерел криміналістичної інформації на особисті (джерела ідеальної інформації) та речові (джерела матеріально-фіксованої інформації) покладений в основу загально визнаної в криміналістиці класифікації джерел інформації, відповідно до якої, всі джерела криміналістично значущої інформації поділяються на наступні види: 1) люди; 2) речі; 3) системи люди-речі. Ця класифікація без будь-яких застережень може бути застосована і для класифікації джерел інформації про властивості особи засудженого до позбавлення волі. Разом з цим, в межах кожної групи перелічених видів джерел, доцільно виділяти джерела інформації про особу засудженого, виникнення яких пов'язано з: 1) з діяльністю засудженого до вчинення злочину (що був підставою для засудження); 2) фактом вчинення злочину, процесом розслідування та засудженням до покарання у виді позбавлення волі; 3) фактом відбування засудженим покарання у місцях позбавлення волі; 4) фактом вчинення злочину під час відбування покарання.

До першої класифікаційної групи належать живі люди як джерела ідеальної інформації.

Джерелами (носіями) ідеальної інформації про властивості особи засудженого можуть бути особи (живі люди), які отримали таку інформацію, як безпосередньо, внаслідок особистого спостереження або спілкування з конкретною особою – засудженим, так і опосередковано, – від інших людей або з матеріально-фіксованих джерел інформації.

Наступну класифікаційну групу складають речі як джерела матеріально-фіксованої інформації про особу засудженого. Носіями інформації про властивості особи засудженого, який вчинив злочин в місцях позбавлення волі, можуть бути речі та предмети, що використовувалися засудженим в процесі підготовки, вчинення та приховання слідів злочину, в тому числі і ті, що залишені ним на місці вчинення злочину, предмети посягання, а також матеріально-фіксовані відображення його властивостей у слідах пальців рук, ніг, почерку, виділень людського організму (крові, сперми, слини, волосся і т. ін.).

Окрему групу джерел матеріально-фіксованої інформації складають документи, до яких належать: архівні кримінальні справи про злочини, розслідування яких стало підставою для винесення обвинувального вироку та засудження особи до покарання у виді позбавлення волі; картка форми № 1 персонального оперативного-довідкового обліку; дактокарта; інформаційно-пошукова картка (ПК) на особу; особова справа засудженого; медична амбулаторна картка засудженого; індивідуальна програма соціально-психологічної роботи із засудженим та деякі інші. Автор розглядає зміст цих документів та визначає, яку саме інформацію про властивості особи засудженого вони можуть в собі містити.

Обставиною, яка ускладнює процес отримання слідчим інформації про властивості особи засудженого до позбавлення волі, є відсутність такого єдиного документального джерела інформації, яке б містило всю інформацію про особу засудженого, що отримана за період з моменту порушення кримінальної справи і до звільнення його з місць позбавлення волі. Проте, всі пропозиції вчених щодо створення узагальнюючого документу, в якому б фіксувалася інформація, отримана в процесі вивчення особи суб'єкта злочину, стосуються, як правило, тільки процесу досудового розслідування та судового розгляду кримінальної справи, і не враховують той факт, що найбільшу кількість інформації про особу, яка вчинила злочин, отримують працівники кримінально-виконавчих установ під час відбування нею покарання.

Вважаємо, що необхідно розробити та впровадити такий документ, який би передбачав послідовну фіксацію в ньому відомостей про особу винного, отриманих як на стадіях досудового розслідування та судового розгляду, так і на стадії виконання покарання у виді позбавлення волі. Враховуючи сучасний рівень розвитку комп'ютерних технологій, доцільно було б вести мову про створення автоматизованого банку даних про осіб, що були засуджені і відбували покарання в місцях позбавлення волі.

Другий розділ “Окремі властивості і ознаки особи засудженого до позбавлення волі та їх використання в процесі розслідування злочинів” складається з чотирьох підрозділів.

У першому підрозділі “Ознаки зовнішності особи засудженого, їх класифікація та криміналістичне значення” автор зазначає, що серед сучасних проблем криміналістики чільне місце посідають проблеми криміналістичної ідентифікації особи. Можливість ідентифікації особи ґрунтується на наукових положеннях, які передбачають, що у природі не існує двох однакових індивідуумів та закономірностях відображення явищ і об'єктів матеріального світу в процесі їх взаємодії. Аналіз структури злочинності у виправно-трудових колоніях України за 1996-2000 роки свідчить, що важливе значення для вирішення ідентифікаційних завдань в ході розкриття та розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі, мають ознаки зовнішності засуджених. На протязі тривалого часу, питома вага втеч засуджених із виправно-трудових установ стабільно посідає друге місце в структурі злочинів, вчинених засудженими. Розслідування цієї категорії злочинів пов'язано з вирішенням завдань розшуку засуджених-втікачів, їх ідентифікації і затримання, що потребує застосування спеціальних знань про ознаки зовнішності людини.

Автор аналізує окремі положення криміналістичного вчення про зовнішність людини і приходить до висновку, що до цього часу деякі положення тлумачаться неоднозначно різними вченими. Зокрема, немає одностайного погляду науковців на зміст таких фундаментальних понять як “зовнішність людини” та “ознаки зовнішності”.

Використання ознак зовнішності людини в оперативно-розшуковій та слідчій практиці обумовлює необхідність їх обґрунтованої класифікації. Це питання вирішується різними вченими неоднозначно. На думку автора, найбільш вдалою є класифікація, яка включає: загальнофізичні та демографічні ознаки; анатомо-морфологічні ознаки; функціональні ознаки; супутні ознаки; особливі прикмети (помітні ознаки).

Вирішення ідентифікаційних завдань, пов'язаних з ототожненням та встановленням особи злочинця в процесі розкриття та розслідування злочинів, вчинених засудженими під час відбування покарання, потребує комплексного використання всієї наявної інформації про анатомо-морфологічні, функціональні та супутні елементи зовнішності, з обов'язковим використанням відомостей про особливі прикмети (помітні ознаки) зовнішності засудженого. У другому підрозділі “Кримінальне” татуювання як специфічна ознака особи засудженого до позбавлення волі” розглядається криміналістичне значення “кримінального” татуювання та можливості використання інформації про прихований зміст такого татуювання в процесі розкриття і розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі.

Шляхом тлумачення прихованого змісту “кримінального” татуювання засудженого можна отримати інформацію про: відомості персонографічного характеру; соціальне становище; пам'ятні події у житті засудженого; ставлення до злочинських правил та звичаїв; етапи злочинної діяльності засудженого; вид режиму установи, на якому відбував покарання засуджений; вид виправно-трудової установи, в якій відбував покарання засуджений; склад вчиненого злочину; злочинну спеціалізацію та кваліфікацію; спосіб та місце вчинення злочину засудженим; наявність злочинного досвіду; статус у злочинній ієрархії; належність до конкретного злочинного угруповання; причини злочинного способу життя; наявність негативних звичок; сексуальну орієнтацію; ставлення до оточуючих; особистісні якості; особистісні поведінкові установки; ставлення до соціальних інститутів та норм; психологічний стан; естетичні уподобання; ставлення до релігії тощо.

На відміну від інших особливих прикмет зовнішності засудженого, “кримінальне” татуювання може бути джерелом такої значної за обсягом інформації, яка дозволяє отримати відомості не

тільки про фізичні властивості особи – ознаки її зовнішності та їх особливості, а й про інші (соціальні, психологічні властивості та ознаки особи тощо). Необхідно враховувати, що “кримінальне” татуювання виконує також і комунікативну функцію – за його допомогою злочинці розпізнають “своїх” серед інших людей. “Кримінальне” татуювання є одночасно і знаковою системою спілкування, і засобом стигматизації та прикрашення.

У третьому підрозділі “Особливості мови осіб, засуджених до позбавлення волі та їх криміналістичне значення” розглядаються особливості жаргону та мови жестів злочинців, як невід’ємної частини кримінальної субкультури злочинного світу, які виконують комунікативну функцію, функцію розпізнання “своїх” (злочинців) та “чужих” і способи використання інформації про їх зміст в процесі розкриття і розслідування злочинів.

У четвертому підрозділі “Властивості психологічного складу особистості засудженого до позбавлення волі та їх використання в криміналістичній тактиці” автор показує, що однією з найбільших груп криміналістично значущих властивостей людини, є властивості, що належать до психологічного складу особистості, без врахування яких неможливо встановити фактичну картину злочину, а також реалізувати тактичну лінію розслідування. Найбільше криміналістичне значення мають такі елементи психології особистості як психічні процеси, психічні стани, темперамент, характер, світогляд, та деякі інші. Завдання швидкого та повного розслідування злочинів, які вчинені засудженими у виправно-трудовах установах під час відбування покарання, вимагають від слідчих та працівників органів дізнання глибокого та ґрунтовного вивчення властивостей психологічного складу особистості засуджених та їх особливостей.

Розглядаються фактори, що можуть впливати на властивості психологічного складу особистості засуджених та обумовлювати їх особливості, а також типові психічні стани, що характерні для засуджених під час відбування покарання. Автор пропонує класифікувати всі фактори на дві групи: об’єктивного і суб’єктивного характеру. До об’єктивних належать: затримання, арешт, процес досудового розслідування та судового розгляду, очікування вироку суду, ізоляція і перебування у специфічних умовах позбавлення волі, негативний вплив кримінальної субкультури. Суб’єктивні фактори: вік, стать, стан соматичного та психічного здоров’я засудженого, його суб’єктивне уявлення про справедливість, ставлення до існуючих у суспільстві норм моралі і призначеного покарання. Запропонований поділ факторів на дві групи – об’єктивні і суб’єктивні є в певній мірі, умовним (так як вони діють у нерозривному взаємозв’язку) і має методичну мету – зручність їх розгляду.

Психологічне вивчення особи засудженого до позбавлення волі повинно включати в себе дослідження його внутрішнього світу, потреб, спонукань, які покладені в основу його вчинків, емоційно-вольової сфери, здібностей, індивідуальних особливостей інтелектуальної діяльності (мислення, сприйняття, пам’яті та інших пізнавальних процесів), стану його психічного та соматичного здоров’я.

В процесі планування, організації та застосування певних тактичних прийомів під час розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі, необхідно враховувати чинники, що можуть суттєво ускладнювати розслідування, а саме: наявність у засуджених певного злочинного досвіду підготовки, вчинення та приховування злочинів; психологічні особливості засуджених, що обумовлені їх перебуванням у специфічному стані – позбавлення волі та негативним впливом навколишнього середовища (спільноти засуджених); свідома протидія процесу розслідування з боку засуджених; їх обізнаність з методами розслідування та заходами оперативного-розшукової роботи правоохоронних органів. Слідчий повинен враховувати як психологічні особливості, що є характерними для більшості засуджених, так і індивідуальні особливості особистості конкретного засудженого. Інформація про властивості психологічного складу особистості засудженого до позбавлення волі, що використовується в тактичних цілях, як правило, не має доказового характеру і виконує допоміжну (або орієнтовну) роль. Найбільш часто вона використовується для обрання ефективних прийомів проведення слідчих дій з засудженими –учасниками розслідування, в тому числі для встановлення психологічного контакту; здійснення

психологічного впливу; визначення спроможності засудженого адекватно сприймати інформацію, запам'ятовувати і оцінювати її. Автором акцентується увага на важливості своєчасного та повного отримання слідчим патопсихологічної інформації про особу засудженого і ролі психологічної експертизи у вирішенні цього питання. Запропоновані рекомендації з обрання найбільш ефективних тактичних прийомів в процесі розслідування злочинів за участю засуджених, які страждають на психічні аномалії, що не виключають осудності.

ВИСНОВКИ

У висновках викладено основні результати проведеного дослідження:

- розкрита сутність криміналістичного аспекту дослідження особи засудженого до позбавлення волі, його роль та значення в процесі розслідування злочинів, вчинених засудженими під час відбування покарання;
- визначені основні джерела криміналістично значущої інформації про властивості, ознаки і якості особи засудженого до позбавлення волі, наведена їх класифікація;
- внесені пропозиції щодо вдосконалення існуючої системи документальних джерел криміналістично значущої інформації про особу засудженого до позбавлення волі та створення автоматизованого банку даних про осіб, що відбували покарання у виді позбавлення волі;
- обґрунтована провідна роль та значення ознак зовнішності особи засудженого при вирішенні ідентифікаційних та розшукових завдань в ході розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі;
- розкрито криміналістичне значення “кримінального” татуювання, а також особливостей усної мови та мови жестів злочинців, як ознак, специфічно притаманних особі засудженого до позбавлення волі та визначені основні напрямки використання інформації про них під час розслідування злочинів;
- показані основні напрямки використання інформації про властивості психологічного складу особистості засудженого в процесі розслідування злочинів;
- наведені пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального, кримінально-процесуального та виправно-трудоного законодавства України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Гель А.П. Засуджений в кримінальному судочинстві України //Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 8. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2000. – С.362-368.
2. Гель А.П. Татуювання як специфічне джерело криміналістично значущої інформації про властивості особи злочинця //Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 9. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – С.370-376.
3. Сас В.А., Гель А.П. Організація дізнання і криміналістичне забезпечення слідчих дій у місцях позбавлення волі //Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 10. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – С.414-420.
4. Гель А.П., Сас В.А. Криміналістична характеристика специфічних ознак мови та поведінки осіб, що відбували покарання в умовах позбавлення волі //Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 11. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – С. 478- 484.
5. Гель А., Клименко Н. Деякі аспекти дослідження особи засудженого до позбавлення волі //Право України. – 2001. – № 7.– С.76-80.

6. Гель А.П. Вивчення особи засудженого до позбавлення волі (постановка проблеми) //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Юридичні науки). – Вип.44. – К., 2001. – С. 68-74.
7. Гель А.П. Новий Кримінальний кодекс та проблеми застосування окремих видів покарань в Україні //Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 14. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – С. 327- 331.
8. Гель А.П. Використання документальних джерел інформації про особу засудженого в процесі розслідування злочинів, вчинених у ВТУ //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Юридичні науки). – Вип.45. – К., 2002. – С. 77-81.

АНОТАЦІЇ

Гель А. П. Криміналістичний аспект дослідження особи засудженого до позбавлення волі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук із спеціальності 12.00.09. – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002.

Рукопис являє собою дослідження на монографічному рівні питань використання інформації про властивості особи засудженого до позбавлення волі для вирішення ідентифікаційних, діагностичних, розшукових і тактичних завдань в процесі розкриття і розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі.

В дисертації розглянуті завдання та сутність процесу криміналістичного дослідження особи засудженого до позбавлення волі, проаналізований механізм утворення джерел інформації про властивості особи засудженого до позбавлення волі, класифіковані і охарактеризовані джерела інформації про особу засудженого. Внесені пропозиції щодо удосконалення існуючої системи документальних джерел інформації.

На підставі аналізу структури злочинності в місцях позбавлення волі визначені властивості особи засудженого, інформація про які має істотне значення для розслідування злочинів, вчинених засудженими. Розглянуті основні напрямки та форми використання інформації про властивості особи засудженого в діяльності органів розслідування, внесені пропозиції щодо її вдосконалення.

Ключові слова: криміналістичне дослідження особи засудженого до позбавлення волі, джерела інформації, розслідування злочинів, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі.

Гель А.П. Криминалистический аспект исследования личности осужденного к лишению свободы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Киев, 2002.

Рукопись представляет собой исследование на монографическом уровне проблемы использования информации о свойствах личности осужденного к лишению свободы для решения идентификационных, диагностических, розыскных и тактических задач в процессе раскрытия и расследования преступлений, совершенных осужденными в местах лишения свободы.

В диссертации рассмотрены задачи и содержание криминалистического исследования личности осужденного к лишению свободы, определено понятие “личность осужденного к лишению свободы”. Автор приходит к выводу, что в наиболее широком аспекте свойства и признаки личности осужденного к лишению свободы исследуются именно наукой криминалистикой, что обуславливается ее целью и задачами раскрытия и расследования преступлений, установления и розыска преступников.

В работе проанализирован механизм образования источников информации о свойствах и признаках личности осужденного к лишению свободы, дана их классификация, рассмотрена

существующая система источников информации о свойствах личности осужденного, раскрыта роль и значение документальных источников информации, внесены предложения по их усовершенствованию.

На основе анализа структуры преступности в исправительно-трудовых колониях Украины и ее динамики, определены свойства и признаки личности осужденного к лишению свободы, информация о которых имеет существенное значение для раскрытия и расследования преступлений, совершенных осужденными в местах лишения свободы. Дано понятие признаков внешности и их классификация, раскрыто значение информации о признаках внешности осужденного, способы ее получения и использования при расследовании побегов осужденных из мест лишения свободы, а также преступлений, совершенных в условиях неочевидности.

Раскрыто криминалистическое значение “криминальных” татуировок осужденных, особенностей их устной речи и жестов, а также основные способы использования информации о них в процессе раскрытия и расследования преступлений. Сформулированы рекомендации по повышению эффективности использования такой информации. Определены свойства психологического склада личности осужденного, имеющие наибольшее криминалистическое значение, указаны основные направления использования информации о них в процессе раскрытия и расследования преступлений.

Проанализированы факторы, влияющие на формирование психологических особенностей личности осужденного, приведена их классификация. Рассмотрены особенности тактики проведения следственных действий с осужденными, страдающими психическими расстройствами, а также психическими аномалиями, не исключающими вменяемости.

Ключевые слова: криминалистическое исследование личности осужденного к лишению свободы, источники информации, расследование преступлений, совершенных осужденными в местах лишения свободы.

Gel A. P. Criminalistic's aspect of the researches of a prisoner. – Manuscript.

The dissertation for the competition of a scientific degree of Candidate of Sciences (Law) on a speciality 12.00.09 – criminal process and criminalistics; court expertise –Kyiv Taras Shevchenko National University. – Kyiv, 2002.

The research of monographic level using information on the prisoner's characteristics for solving identical, diagnostic as well as search and tactic tasks in the process of revealing and investigating of offences committed, by the prisoners in prisons is described in the given manuscript.

The thesis is devoted to the tasks and the essence of the process of criminalistic's research of a prisoner. The mechanism of formation of information sources about the prisoners characteristics was analyzed. Information sources about the prisoner's personality were classified and defined. Suggestions concerning the improvement of the documentary information sources of the existing system were made.

The prisoner's characteristics were defined in prisons on the base of the structure of criminality analysis. The information about them is of vital importance for investigation of offences committed, by the prisoners. The main directions and forms of using information about the prisoner's characteristics in the investigative bodies activities were considered and suggestions of its improvement were given.

Key words: criminalistic's research of a prisoner, information sources, investigation of offences committed, by the prisoners in prisons.